

Петро Арсенич

Віршом ваянці м. Станіславка

**ГАЛИЧАНИ – ЖЕРТВИ
БІЛЬШОВИЦЬКОГО РЕЖИМУ**

*каша
в якій життя не бланув
коли на розстріл повесили
Щоб мене...
Щоб цей задуб... #*

*в
и*

Науково-редакційний відділ
“Звід пам’яток історії та культури України.
Івано-Франківська область”
ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

П. Арсенич

ГАЛИЧАНИ – ЖЕРТВИ БІЛЬШОВИЦЬКОГО РЕЖИМУ

Івано-Франківськ
„Нова Зоря”
2006

713365 івм

УДК 04
ББК 63.3 (4 УКР)
А 85

А 85 — **Арсенич П.**

Галичани — жертви більшовицького режиму.

— Івано-Франківськ: Нова Зоря, — 2006, — 72 с.

ISBN 966-8265-83-1

Автор на основі архівних джерел, численних публікацій, спогадів розповідає про репресії галичан, які жили на радянській Україні, та масові арешти і вбивства невинних людей на Прикарпатті після так званого „визволення 1939 року“.

Публікуються вперше зворушливі написи в'язнів станіславівської тюрми на стінах і мисках, що засвідчують незламний дух заарештованих членів ОУН. Мова йде про масові розстріли ув'язнених, останки яких виявлені в Дем'яновому Лазі, що біля с. Пасічної на околиці міста Станіслава (нині Івано-Франківська).

Після війни масового терору зазнавали учасники національно-визвольної боротьби — члени ОУН і УПА, їх родини та багато невинних людей, зокрема — священиків.

Про всі ці трагічні події читач довідається в пропонованій книзі, яка ілюстрована численними фотографіями і документами.

ББК 63.3 (4 УКР)

*Друкується за ухвалою кафедри історії України
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.*

Редакційна колегія:

Володимир ГРАБОВЕЦЬКИЙ (голова),

Зіновій ДУМА, Богдан ГАВРИЛІВ

Редактор:

імені Василя Стефаника

код 02125266

Рецензент:

Лариса КРУЩЕЛЬНИЦЬКА,

Ілюстрації із збірки П. Арсенича

ISBN 966-8265-83-1

© Арсенич П. Галичани —
жертви більшовицького режиму. 2006

Злочини комуністичного режиму проти галичан (1920-1940 рр.)

Нині вже всьому світові відомо, що більшовики, захопивши владу в 1917 році та створивши нову імперію — СРСР, репресіями і голодоморами встановили диктатуру над народами і пролили море крові. Особливо безпідставні і масові репресії на Україні розпочалися після агресії більшовицької Росії проти Української Народної Республіки. Так, у лютому 1918 року червоногвардійські загони під проводом полковника Муравйова — колишнього царського офіцера — без суду розстріляли у Києві п'ять тисяч українців.

Цей провокатор, як писав про нього В. Сосюра у своїй „Третій роті“, дав наказ розстрілювати за кожне українське слово. Згодом його і самого розстріляли. У Полтаві чекіст Шуров пишався у 1919 році тим, що „кінчає четверту тисячу хохлів“.

Листи російського письменника В. Короленка до наркома освіти А. Луначарського і голови Полтавського губвиконкому В. Порайка, уродженця с. Устя (тепер Снятинського р-ну), опубліковані в журналі „Новый мир“, свідчать про жорстокі репресії на Полтавщині у 20-х роках.

Відомо, що сталінські репресії впродовж 1926-1953 рр. забрали в могилу 19,8 млн. осіб. Вони торкнулися не лише окремих груп людей, але цілих народів. За час правління Сталіна в СРСР зникло 6 автономних республік, цілі народи виселено в Сибір. За підрахунками істориків, всього від 70 до 110 мільйонів людей було вбито, закатовано, репресовано, засуджено, заслано „в ім'я світлого майбутнього“.

Вихідці з Прикарпаття теж зазнали жахів сталінізму ще задовго до встановлення радянської влади на Західній Україні. Понад 300 тисяч галичан опинились у Росії як військовополонені австрійської армії або біженці чи вивезені на Сибір. Після закінчення громадянської війни на Радянській Україні залишилися колишні стрільці Української Галицької Армії, яка була реорганізована в ЧУГА, і воювали разом з червоноармійцями проти Польщі. Вони і стали першими жертвами репресій. Так, у квітні 1920 р. були заарештовані колишні сотники УСС, згодом офіце-

У 20-30-х роках з-під гніту Польщі на Радянську Україну втекло чи добровільно виїхали теж багато наших земляків. Всі вони плідно працювали на різних роботах.

Але з початком 30-х років в Україні розпочалися трагічні події, спричинені культом особи Сталіна та діяльністю Генерального секретаря ЦК КП(б)У Л. Кагановича і його прибічників порушувались норми партійного життя, дискредитувалися українські партійні, державні та культурні діячі, набули поширення безпідставні звинувачення громадян республіки в націоналізмі.

Українські родючі землі в 1932-1933 роках охопив штучний голод, який забрав життя щонайменше 7 мільйонів громадян, у тому числі й дітей. Проти нелюдських методів керівництва Кагановича, зокрема у ділянці національної політики, різко виступив нарком освіти України О. Шумський. Його підтримали 10 членів ЦК КПЗУ та керівник закордонного бюро допомоги КПЗУ, кандидат у члени ЦК КП(б)У К. Саврич (родом зі с. Кукільників Галицького р-ну).

Саврич (Максимович) Карло (1892, с. Кукільники Галицького р-ну – 1933) – один з засновників КПСГ. В 1924-1927 рр. – секретар закордонного бюро допомоги революційному рухові на Західній Україні. За підтримку Шумського був висланий з України і репресований.

Сірко Василь (1899, с. Кінашів Галицького р-ну – 1937) – один із засновників КПСГ, колишній УСС і УГА, згодом партійний діяч, член Політбюро ЦК КПЗУ.

Після цього західноукраїнських комуністів безпідставно оголосили розкольниками, агентами польського фашизму, тому серед багатьох галичан, які працювали на Радянській Україні, в першу чергу жертвами сталінських репресій стали засновники КПЗУ Карло Саврич і Василь Сірко, члени ЦК КПЗУ В. Корбутяк, М. Заячківський, перший секретар ЦК КПЗУ з 1928 р., колишній член ОК КПЗУ Д. Лазорко з Городенки, члени ЦК Сельробу К. Вальницький і Й. Букшований, партійні і державні діячі М. Левицький, В. Порайко зі с. Устя, делегат II з'їзду КПЗУ Б. Еленяк із Тростянця, члени КПЗУ В. Гоцанюк із с. Маняви, С. Томенко з Дебеславців, учасники Заболотівської першотравневої демонстрації у 1924 р. Т. Іванчук з Ілинців, Д. Павлюк

Заячківський Мирон (1897, Коломия – 1937), лікар в УГА – ЧУГА. Згодом перший секретар ЦК КПЗУ. Автор ряду теоретичних праць. В 1933 відкликаний з підпільної роботи у Харків і незаконно засуджений на 10 років ув'язнення, яке відбував в Архангельській області.

Корбутяк Василь (1883 с. Балинци тепер Снятинського р-ну – 1937) – в Канаді, а з 1920 року на Покутті. З 1923 – секретар Коломийського ОК КПЗУ. У 1930 році виїхав на Радянську Україну на навчання і був репресований.

Левицький Михайло (1891, с. Явче Рогатинського р-ну – 1933, Сормово) – делегат II Конгресу Комінтерну, де зустрічався з В. Леніним, репресований.

Порайко Василь (1888, с. Устя Снятинського р-ну – 1937) – державний діяч УРСР, командуючий ЧУГА (1920), головний прокурор та нарком юстиції УРСР, заступник голови Раднаркому УРСР (1930-1937).

із Тростянця, брати Василь та Іван Арсеничі з Нижнього Березова, М. Хомин із Добровлян Калуського р-ну, офіцери Червоної армії Ю. Гоїв із м. Снятина, І. Верб'юк із Середнього Березова та багато інших. 7 лютого академіка М. Яворського засуджено до шести років позбавлення волі. За цією спровокованою справою „Українського центру” було заарештовано і засуджено 50 осіб, у тому числі 14 уродженців західноукраїнських земель. Серед них

Арсенич Василь (1895, Нижній Березів тепер Косівського району - 1937) - старшина УГА. За уряду ЗУНР був начальником охорони транспорту у Станіславові. Відступив за Збруч і в складі ЧУГА воював з поляками. В 1922 р. демобілізувався і працював у Запоріжжі в робітничо-селянській інспекції, потім був інструктором Житомирського губкому, секретарем райкому в Коростені, головою райвиконкому у Малині. Загинув під час сталінських репресій.

Арсенич Іван у складі УГА воював з поляками під Львовом, а потім - в ЧУГА. В 1926 р. закінчив Харківський університет і працював директором школи в Запоріжжі. Репресований в 1937 році.

Верб'юк Іван Олексійович (13.12.1899, Середній Березів - 29.06.1938) - воював у складі УГА-ЧУГА. З 1922 навчався у Київській, а потім у Харківській школах Червоних старшин. За проявлений героїзм при охороні голови ВУЦВКУ Г. Петровського був нагороджений орденом Червоного прапора. З 1 вересня 1924 р. І. Верб'юк командував взводом 297 уманського стрілецького полку, потім ротою. Незаслужено став жертвою сталінських репресій.

Дудинський Роман (18.03.1888 - 14.07.1920) - сотник, а згодом отаман УСС. Гімназію і політехнічний інститут закінчив у Львові. Як командант сотні Першого куреня УСС відбув усі бої у Карпатах. У бою на горі Лисоні 3 вересня 1916 р. був поранений. Командант Коша УСС в Станіславові (1919 р.). Брав участь в Чортківській офензиві як командант Другої Коломиїської бригади УГА. Перебув усі трагічні події за Збручем. Був заарештований і перебував у більшовицькому таборі в Кожухові під Москвою. 14 липня 1920 р. помер в лікарні у Москві, за іншими даними, розстріляний.

Габсбург Вільгельм (Василь Вишиваний; 1895-1951) - австрійський архикнязь, полковник УСС. За Директорії працював у міністерстві військових справ. У 1948 р. заарештований у Відні агентами МВД і помер в таборах ГУЛАГ.

Гаврилів Мирослав (1885 - 15.02.1932), викладач Станіславської гімназії. 1915 року потрапив у російський полон. Після 1917 встановлював радянську владу в Тернополі (1920). З грудня 1920 р. очолював музей у Полтаві. 8 грудня 1924 - ректор Харківського інституту народної освіти. Репресований, покінчив життя самогубством.

Заклинський Ростислав (20.10.1887, Станіславів - 06.08.1974, Львів) - літературознавець і публіцист, доктор права, учасник визвольних змагань в лавах УСС-УГА. З 1920 р. Р. Заклинський у складі ЧУГА боровся з поляками, працював у редакції газети „Галицький комуніст”. За фальшивим доносом був репресований і висланий до Сибіру та Середньої Азії. В Україну повернувся у 1946 р. Працював учителем у - Станіславській та Львівській областях.

Замора Федір (1887 Тернопільщина – 18 грудня 1937), викладав у Городенківській гімназії, воював в лавах УГА-ЧУГА. З осені 1920 – директор трудових шкіл у Полтаві і Харкові. 13 серпня 1937 року разом з дружиною безпідставно заарештований і страчений.

Мануляк Володимир з Хотимира – старшина УГА. Після 1920 р. жив в Одесі і був репресований.

Галичани у київських друзів. 1928 р. Іванчук Лев (1903, с. Іллінци Снятинського р-ну –1948, м. Київ) – учитель, у 1937 р. засуджений на 10 років; Індик; Павловський Михайло; Іванчук-Головатенко Стефанія (1890, с. Іллінци–1970?) – діячка радикальної партії, у 1912 р. виїхала на Східну Україну, де учителювала. У 1941 р. разом з чоловіком була засуджена на 8 і 5 років ув'язнення. У 1947 повернулася в рідне село; Іванчук Тарас (1896, с. Іллінци–10.12.1937) – січовий стрілець, згодом член КПЗУ. У 1926 р. виїхав до сестри Стефанії і учителював у Борцагівиці (зараз у складі Києва). Заарештований 9.08.1937; Павлюк Дмитро (1902, с. Троянець Снятинського р-ну–1937) – адвокат.

– завідувач школи № 18 м. Харкова Федір Замора, колишній викладач Городенківської гімназії, брати Коссаки – колишній четар УСС і поручник УГА Василь (1895-1937), колишній полковник УСС Григорій (1882-1939) та інші. 3 грудня 1932 почалися арешти за нібито приналежність до Української військової організації. За два роки за цією „справою” було ув'язнено 148 осіб.

11 грудня 1932 р. заарештовано завідуючого ідальнею 27-го управління авіабудівництва у Києві І. Романка, 22 грудня цього року – професора Кам'янець-Подільського інституту птахівництва О. Мельника (1887-1937).

В ніч на 1 січня 1933-го заарештовано колишнього хорунжого УГА В. Баб'яка (1895-1937), який після закінчення університету у Празі (1932) був співробітником Українського науково-дослідного інституту географії і картографії.

Всі заарештовані у справі УВО були засуджені від 3 до 10 років, а 9 осіб 3 березня 1934 р. були засуджені комісією ОДПУ СРСР до страти. З них п'ятеро уродженців західноукраїнських земель, у тому числі виходець із с. Троянець Снятинського р-ну, колишній член КПЗУ, завідувач відділу інформації газети „Комсомолец України” Василь Єленюк (він же Степан Новарський, у минулому січовий стрілець, активіст КПЗУ).

23 травня 1935 р. вчетверте було заарештовано доцента Київського медінституту Миколу Сисака, родом із Тернопільщини, який закінчив Станіславівську гімназію і Віденський університет.

Серед тисячі репресованих письменників — 400 українських. Розстріляні або померли в сталінських таборах і наші славні земляки, українські письменники Мирослав Ірчан, В. Атаманюк, М. Кічура, М. Козоріс, Ю. Гринюк, А. Крушельницький і його сини Іван та Тарас (обидва розстріляні у Києві в грудні 1934 р.), художники В. Кобринський, Ю. Панкевич, Я. Струхманчук, Г. Колцуняк, композитор В. Верховинець (Костів) із Мізуня, вчений-філософ, член-кореспондент

Мирослав Ірчан

Члени літ. орг. «ЗАХІДНА УКРАЇНА», яка діяла 1925-33 рр. в Харкові. Спочатку як секція Спілки сел. письменників «Плуг». З квітня 1926 — окрема літ. орг-ція, що об'єднувала понад 50 письменників і художників — вихідців із західноукр. земель, політемігрантів, які перебували на Рад. Україні, а також революц. митців, які жили на Зах. Україні, укр. літераторів США, Канади, Німеччини, Чехословаччини. Філії були в Києві, Одесі, Дніпропетровську, Полтаві. Очолювали «З. У.» Д. Загул, згодом — Мирослав Ірчан. Найактивніші члени «З. У.» — Д. Бедзик, В. Бобинський, В. Гжицький, В. Атаманюк, Л. Дмитерко, М. Тарновський, А. Турчинська, Ф. Малицький, М. Марфієвич, Мирослава Сопілка, В. Гадзінський, М. Козоріс, М. Гаско, М. Кічура, І. Ткачук, Д. Рудик, А. Шмигельський та ін. Програма й завдання членів орг-ції, визначені її I з'їздом (1930), були спрямовані на висвітлення тяжкого становища і революц. боротьби трудящих Зах. України, пропаганду досягнень Країни Рад серед нар. мас західноукр. краю, підготовку до возз'єднання з Рад. Україною. З 1927 видавала журн. «Західна Україна», тоді ж організувала вид-во «Західна Україна». 1930 «З. У.» була прийнята в Міжнародне об'єднання революційних письменників (МОПР). Значна частина з них була незаконно репресована, крім художника Василя Касіяна. Літ.: Дубина М. Сурмачі возз'єднання. К. 1976.

Письменник М. Козоріс з дружиною і сином. Київ, 1932 р. Козоріс Михайло (2.03.1882, м. Калуш — 1937, Казахстан. РСР) — український письменник, автор книг «Дві сили» (1927), «Село встає» (1929), «По кам'яній стежці» (1930), «Чорногора говорить» (1931), «Голуба кров» — частина перша (1932 р.). 5 лютого 1933 р. Козоріс був заарештований і 9 листопада разом з В. Атаманюком відправлений до Карлагу у Казахстані, а в 1935 р. їх перевели на Соловки і 3 листопада 1937 р. розстріляли.

АН України П. Демчук з Городенки, мовознавець В. Дем'янчук з Надвірної, етнограф А. Онищук з Коломиї, Н. Гаморак, І. Кіндрат, географ М. Іваничук — професор Харківського університету, І. Сіяк — директор Київського лінгвістичного інституту, М.

В. Дем'янчук
1897-1938

Письменник М. Кічура
(1870-1937)

А. Онищук
(1883-14.10.1937)

Родина Крушельницьких. Сидять (справа наліво): Антін Крушельницький (1876-1937) – письменник і педагог, Лариса (внучка, дочка Івана) – згодом доктор історичних наук, Марія (1876-1935) – дружина Антона, актриса і письменниця, Тарас (1909-1934) – (син), Володимира (1903-1937), дочка – лікарка; стоять: Богдан (син), Наталя Мельник (дружина Богдана), Іван (1905-1934) – поет, мистецтвознавець, (син), Галина Левицька (дружина Івана), Остап (син). Львів, 1932. Родина Крушельницьких у травні 1934 року виїхала зі Львова до Харкова і майже вся була репресована.

Верховинець (Костів) Василь (1880, Старий Мізунь Долинського п-ту – 1938, Київ) – музичний етнограф, диригент і хореограф, професор Полтавського ін-ту народної освіти, потім працював у Харкові, Києві. У 1937 р. репресований.

Бандура — помічник прокурора УРСР, І. Запаренюк, секретар посольства СРСР в Чехословаччині, а потім помічник П. Любченка — голови Ради народних комісарів УРСР — та багато інших галичан, які працювали на відповідальних посадах і були репресовані. Більшість в'язнів з України було відправлено в Карелію. Тут у місцевості Сандормох за 16 км від Ведмежегорська було розстріляно у 1937 р. – 8 тисяч осіб.

Курбас Лесь (1887-1938) – славетний актор і режисер.

Лише на честь 20-річчя жовтневої революції чекіст Матвеев розстріляв від 27 жовтня до 4 листопада 1937 р. 1111 в'язнів соловецької тюрми, серед них – М. Зеров, Мирослав Ірчан, Лесь Курбас, Микола Куліш, Богдан і Остап Крушельницькі та сотні інших діячів України. 2 березня 1939-го розстріляний Г. Косак.

Причетний до репресій і наш земляк з Коломиї Яків Білоскурський, який з 1906 р. жив у Росії під прізвиськом Георгій Кушпірюк (1885-1977 Київ). З лютого 1924 р. він був членом Військової колегії Верховного суду СРСР і судив есера Б. Савинкова, згодом від нього як голови Військового трибуналу Київського військового округу вимагали посилити боротьбу проти „ворогів народу“, а він всіяко намагався захистити невинних людей.

Під час чергових погроз члена Військової ради О. Щаденка Кушпірюк дістав інфаркт та інсульт. Це врятувало його від

Іваницук Михайло (1895, с.Пилипи на Коломиїщині - 1937) – підхорунжий УСС. У червні 1916 р. воював в обозній сотні легіону УСС. Закінчив Вільний Український університет у Празі, де захистив дисертацію. З 1928 р. – професор Харківського у-ту, учасник експедиції на архіпелаг, де познайомився з полярником Папаніним. Автор книжок „Чотирнадцять місяців на Землі Франца Йосипа“, „Антарктика“ (Харків, 1934). В серпні 1937 заарештований і розстріляний за звинуваченням у контрреволюційній діяльності. Реабілітований посмертно у 1953 р.

ЗЕЛЕНІ СВЯТА У СОВІТАХ

сталінських репресій, але тільки через п'ять років він зміг нормально розмовляти й ходити. У 1960-х роках під секретом він розповів авторові цих рядків, що відомий більшовицький діяч М. Скрипник не застрелився, а його знищили чекісти і пустили розгolos про самогубство.

З усіх галичан, які жили на Радянській Україні, не був переслідуваний тільки згодом відомий художник графік Василь Касіян (1896, - с. Микулинці тепер передмістя Снятина – 1976, Київ), який закінчив Празьку академію образотворчого мистецтва (1926) і у 1927 р. переїхав до Києва, де працював професором Київського художнього інституту. Згодом В. Касіян – народний художник СРСР (з 1944), дійсний член Академії мистецтв СРСР (з 1947), герой Соціалістичної партії (1974), лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Шевченка (1964), та Державної премії УРСР (1971).

У вересні 1939 р., коли гітлерівські війська загарбали Польщу, західноукраїнські землі під виглядом визволення захопила Червона армія. Галичани з хлібом-сіллю і подекуди з синьо-жовтими прапорами зустрічали „братів” зі Сходу. Однак організатори цих зустрічей невдовзі були заарештовані і репресовані як націоналісти. Так, жителі Старого Лисця з квітами зустрічали „визволителів“, на читальні „Просвіти” вивісили синьо-жовтий прапор. Але коли командир наказав зняти прапор і скинув зі стіни портрет Т. Шевченка у синьо-жовтій рамці та потоптав його ногами, радість у людей зникла і вони почали замислюватись, що то за такі визволителі.

Житель м. Станіслава, член КПЗУ кравець Ф. Баранецький радісно зустрічав Червону армію з червоним прапором, але і він через два тижні був заарештований як троцькіст і скоро загинув.

2 жовтня 1939 р. ув'язнено і засуджено на 8 років О. Луцького, директора Ревізійного союзу українських кооперативів (03.10.1941 р. загинув у таборі).

29 жовтня 1939 р. заарештовано найстаршого галицького політика, колишнього керівника уряду ЗУНР К. Левицького, який до 14 травня 1941 р. перебував у в'язниці НКВС у Москві.

З перших днів почалася уніфікація державного ладу і управління нових радянських областей, які здійснювалися жорстокими командними методами. Керівні посади, як правило, займали упов-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ІНВ. №

713365

17

новажені зі східних областей України. Незнання ними специфіки краю, незначне залучення місцевих кадрів призвели до серйозних порушень радянських законів у галузі податкової політики, лібозаготівель, колективізації, яка почалася в 1940 р. Ліквідація польської системи управління супроводжувалась засланням службовців, посадовців та їх сімей до Сибіру без урахування вини. На січень 1941 р. було вивезено 54 832 родини з 586 населених пунктів. Відсутність теплового одягу у незвичних кліматичних умовах, брак продуктів спричинили смертність спецпоселенців, яка досягла 16%. Епідемії спалахнули у Комі АРСР, Свердловській, Іркутській та інших областях.

Упродовж 1939-1941 років у Західній Україні було репресовано 1780170 осіб.

Доньки адвоката І. Сахацького, крайня справа — гімназистка Надія, 1924 р.н., заарешт. 16.07.1940 і засуджена за зв'язок з ОУН на 8 років позбавлення волі та 5 років пораження в правах.

Протягом 1939-1941 рр. продовжувалися арешти колишніх політичних та культурно-освітніх діячів. Так, у Коломиї були заарештовані адвокати Антон Кузьмич, Іван Могильницький та Іван Новодворський, у Станіславі — адвокати і діяльні члени „Просвіти” та „Рідної школи” Микола Бих (1889 – 22.08.1944 Ухта, Росія), Юліан Олесницький (1878, Станіславів – червень 1941, Свердловська область, Росія), у Надвірній — Микола Николайчук, Валеріан Банах, студент права Степан Дунець, учитель Василь Левицький з Драгасинова Снятинського р-ну, Іван

Гробельний з Драгомирчан, Василь Ніньовський, директор Коршівської школи, діячі „Просвіти” М. Качан з Побережжя (загинув 20.03.1940 р. під час слідства), Іван Корчинський, секретар „Просвіти” з Галича (21.09.1940 р.), Дмитро Дубик (22.12.1940), політичний референт ОУН в Галицькому районі, працівник маслосоюзу в Галичі, д-р Водославський, голова маслосоюзу в Гали-

Могильницький Іван (1894, с. Сороки Гроденківського району — 1941) — адвокат м. Коломиї, діяч української соціалістичної радикальної партії (УСРП). За антирадянську пропаганду заарештований 25.09. 1939 р. Особливою нарадою при НКВС СРСР 29. 03. 1941 р. засуджений на 8 років позбавлення волі.

Новодворський Іван (8. 01. 1890 с. Краснотавці Снятинського р-ну — 12. 04.1942) Коломийський адвокат, діяч української соціалістичної радикальної партії та молодіжної організації Каменярів. В 1941 році заарештований більшовиками і загинув на засланні.

Николайчук Микола, громадсько-культурний діяч, адвокат у м. Надвірній, арештований 22 жовтня 1939 р.

Кузьмич Антон (1886, Коломия — 05.05.1944) — адвокат. Заарештований 25.09.1939 як голова повітової управи УСРП Особливою нарадою при НКВС СРСР 29.03.1941 засуджений на 8 років позбавлення волі. Реабілітований 30.10.1989.

Ганушевський

чі, член проводу ОУН (1940), С. Деренько з Драгомирчан, селяни Микола та Роман Карп'юки з Тучапів (обидва засуджені як члени ОУН до розстрілу) та багато інших.

31 березня 1941 р. до розстрілу були засуджені син священника з Угорників (біля Станіслава) Теофіл Ганушевський, член ОУН, військовий керівник окружного проводу ОУН, дочка гімназійного професора Надія Білобрам з Івано-Франківська, член крайового проводу ОУН, керівник зв'язку між провідниками Остапом Луцьким (центр, Львів) і „Ромбом” на Станіславщині, член ОУН Ольга Слюсарчук (Івано-Франківськ), Варвара Логаза (с. Підпечари).

Б. Ліскевич

Після урочистого відкриття 1 травня 1940 р. Станіславського історико-краєзнавчого музею був заарештований і засуджений на 8 років позбавлення волі його директор, колишній сотник УГА, член ОУН Корній Купченко.

В 1940-му був вивезений з родиною до Казахстану професор Станіславської гімназії Д. Ліскевич (а його сина розстріляли), культурно-громадські діячі міста К. Вишневський, П. Трач та інші. Лише в Косові протягом 1940-1941 рр. було заарештовано 28 осіб, переважно килимарів, і вони не повернулися з місць ув'язнення. Серед заарештованих у березні 1940 р. — діяч Української соціалістичної радикальної партії, засновник „Каменярів”, голова артілі „Гуцульщина” колишній січовий стрілець Михайло Горбовий, який помер на засланні, колишній січовий стрілець Михайло Богоніс (1890, Косів - 1940), майстер-муляр, колишній український стрілець, згодом хорунжий Гуцульського ударного куреня УГА 21 листопада 1939 на сам день народження його арештували, а у квітні 1940 р. вивезли його дружину та двох дітей.

Всього з Косова з жовтня 1939 по квітень 1941 р. було

заарештовано 35 осіб. 06.01.1940 заарештували в Брусторах члена ОУН різьбяр Івана Пантелюка (1913 - 1992) згодом відомого народного майстра, екслібриста. Член ОУН Михайло Арсенич з Нижнього Березова. **Михайло, син Василя** (1907, с. Нижній Березів тепер Косівського р-ну - 1940) - брат Івана та Миколи, почесний голова осередку спортивного товариства „Луг” (1925-1939), член ОУН (1935-1939), провідник добровольців на Закарпаття для допомоги Карпатській Січі.

Брати Михайло та Микола (1910-1947, член проводу ОУН, керівник СБ рр. Арсеничі

Михайло був активним членом „Просвіти”, товариства „Відродження”. Пропагував гасло „Борці за волю не п'ють алкоголю”. Брав участь у драмгуртку. В його домашній бібліотеці було повне видання творів Т. Шевченка у 16 томах. (Варшава, 1932-1939 рр.). Мав зв'язки з членом ОУН з Микуличина. Його двічі заарештувала польська поліція.

5 грудня 1940 р. був заарештований і засуджений на 10 років. Сидів у Станіславській тюрмі. Його дружина бачила, як після суду його вивели із зв'язаними руками і посадили у воронку. З того часу слід за ним пропав. Можливо, він загинув під час бомбардування німцями поїзда із в'язнями, яких відправляли на Сибір.

У перший день війни 22 червня був заарештований викладач старослов'янської мови Станіславського учительського інституту Василь Пашницький, родом із с. Вовчинців, який закінчив Львівський університет, працював у Станіславській українській гімназії, після „визволення” очо-

М. Луцак

П. Франко. 08. 05. 1915

лив обласну бібліотеку, а потім був одним із організаторів кафедри української літератури в учительському інституті. В наступні дні були заарештовані та розстріляні у станіславській тюрмі агроном Мирослав Гаврилук (25.06.1941), його співробітник продавець „маслосоюзу“ Мирослав Луцак (24.06.1941) й інші. В перші дні війни жертвами сталінських репресій стали академік Кирило Студинський — перший радянський проректор Львівського університету ім. І. Франка, син Івана Франка Петро, депутат Народних Зборів.

У 1941 р. перед початком війни були заарештовані члени КПЗУ, колишні в'язні Берези Картузької завідувачий відділом історії історико-краєзнавчого музею ім. 17 вересня Скаліш Ярослав (1898 с. Новосілка Глумацького р-ну — 1941) УСС, виключений з Львівського університету за революційну діяльність. Згодом керівник Надвірнянської організації КПЗУ, в'язень Берези Картузької. У 1939-1943 — зав. Відділом історії Станіславського краєзнавчого музею. З наказу радянської влади на одній із нарад був заарештований і знищений; Г. Соколик з Микитинців, письменник А. Красовський із с. Рожнева Косівського р-ну, кооператор, діяч радикальної партії, збирач гуцульського фольклору, колишній січовий стрілець О. Манчук із с. Ільців, етнограф і письменник Петро Шекерик-Доників із Жаб'я.

Красовський Андрій (1904, с. Рожнів Косівського р-ну — 1942, м. Караганда) — селянин, самотужки здобув освіту і став письменником, автор поеми „Сон галицького села“ (Канада, 1927). Заарештований 16.11.1939 за антирадянську агітацію. Засуджений 24.02.1940 до розстрілу, який замінено на 10 років позбавлення волі. Загинув у тюрмі 22.08.1942. Реабілітований 1966 (2948 П.)

Голінський Гриць (09.03.1895, с. Верхній Березів на Косівщині — 1941, м. Станіславів) — громадський діяч, комендант Гуцульського куреня УГА. У 1913 р. закінчив Коломийську Гімназію. Був четарем УСС, воював на фронтах Першої світової війни. У 1918 р. організував стрільців у Гуцульську сотню, яка ввійшла в УГА. Брав участь в боях на Маківці з більшовиками, та військами поміщицької Польщі. Потім працював лісничим, був членом ОУН. 18 березня 1941 р. був заарештований органами НКВД і розстріляний у Дем'яновому лазі. 25 лютого 1990 р. останки Голінського перезахоронені в селищі Делятин Надвірнянського р-ну.

Горбовий Михайло (09.09.1896, м. Косів — 1941) — січовий стрілець, громадсько-політичний діяч, член радикальної партії та т-в „Січ“, „просвіта“, „Луг“, „Каменярі“, „Пласт“. Заарештований 11.02.1941 р.

Петро Шекерик (Доників) (20.04.1889, с. Голови Верховинського р-ну — 1941?) — етнограф, письменник, суспільно-політичний і культурний діяч. Він автор 106 оповідань із життя гуцулів. Допомігав Г. Хоткевичу в організації й діяльності Гуцульського театру, в якому грав роль Антося у п'єсі „Верховинці“. Після розпаду Австро-Угорщини П. Шекерик бере участь у встановленні на Гуцульщині української влади. 1928-1930 рр. — посол до польського сейму. У 1940-му засуджений на 8 років тюрми.

Манчук Онуфрій (1899, с. Жаб'є-Ільці Середній, тепер Верховина — 1941, там само) — січовий стрілець, письменник, суспільно-громадський діяч. З перших днів війни добровільно золосився до легіону УСС. Після закінчення Першої Світової входив у раду крайового сільськогосподарського т-ва „Сільський господар“, був членом „Просвіти“. Автор оповідань, гуцульських співанок, новел та ін.

Геник Василь (1909-1941) – син селянина. Закінчив Львівський у-т. Діляч УСРП, член Головної ради Крайового Союзу української поступової молоді „Каменярі”, співробітник його органу „Каменярі”, розстріляний у Львові.

Криса Павло (1899, Залуква тепер Галицького р-ну – 12.04.1942, Севвостоклаг Магаданської області) – УСС, селянин, член ОУН. Заарештований 18.03.1940 р. і засуджений на 10 років ув'язнення.

Відомо, що в перші дні війни перед приходом німців у в'язницях Львова, Чорткова, Станіслава, Коломиї, Надвірної без суду були розстріляні політичні в'язні. Тільки в Станіславській тюрмі знищено близько 1500 осіб. У Дем'яновому Лазі під час розкопок у 1989 р. виявлено останки 532 закатованих. Всього було розстріляно 35 тисяч українців, з них 5 тисяч – у Львові, зокрема, тут загинув уродженець Нижнього Березова Василь Геник — діляч УСРП, член Головної Ради крайового Союзу української поступової молоді „Каменярі”, співредактор газети „Каменярі”, у Станіславі – колишній сотник Гуцульської сотні, згодом куреня УСС-УГА, пізніше лісничий у Микуличині Гриць Голинський, тіло якого було знайдено у Дем'яновому Лазі і перепоховано в 1989 р. у Делятині.

Отже, встановлений на Західній Україні московсько-комуністичний режим заборонив діяльність усіх політичних партій, культурно-освітніх, спортивних та господарських товариств: „Просвіта”, Союз українок, „Луг”, „Сільський господар” – і розпочав переслідування національно свідомих українців, у першу чергу членів ОУН. Перші арешти галичан були проведені вкінці вересня, 20-23 жовтня, 9, 11, 23 листопада та 26 грудня 1939 року. У 1940 р. заарештували членів „Просвіти” І. Мандзюка з Делієва (30 квітня), працівника кооперації М. Боду, братів

Михайла і Юрія Дутків з Делієва (7 травня), колишнього вояка УГА С. Дубеля із Блюдників (24 вересня), члена ОУН В. Бойчука з Підгороддя (18 грудня) та багатьох інших. Окремі в'язні, просидівши по півроку під слідством і, мабуть, погодившись на співпрацю, були випущені на волю. Впродовж січня-червня 1941 р. арешти проводилися майже щоденно. 30 січня 1941 р. було схоплено членів ОУН С. Бойчука і Д. Воробчака з Підгороддя, 15 лютого - М. Козія з Дорогова, Б. Головача і Л. Заболотного зі Суботова, 13 березня - І. Бойчука, В. Михальчука з Крилоса, 18 березня - В. Бабія з Пукасівців, В. Гургулу та О. Довгого з Перлівців, 3 квітня - О. Калиновича з Ганнівців та інших. Більшість заарештованих членів ОУН розстріляли, інших засудили до різних термінів ув'язнення і відправили на заслання. В'язнів, котрих не встигли відправити в табори, перед відступом у червні 1941 р. енкаведисти вивезли в Дем'янів Лаз і розстріляли.

Створені історико-просвітницькі осередки „Меморіалу”, проводили розкопки останків жертв комуністичного терору на території нашого краю та здійснювали їх перепоховання за християнським обрядом. У матеріалах самвидавів, які почали масово розповсюджуватися серед свідомого населення, розкривався весь той жах, який пережили наші країни після „золотого вересня” 1939 року. Історики Івано-Франківська П. Арсенич, І. Андрухів, згодом З. Дума, Б. Паньків, О. Левицький теж опублікували ряд статей про сталінські репресії, виступали на мітингах, на відкритті стрілецьких могил. Так, П. Арсенич виступав на відкритті стрілецьких могил у Ямниці, Корничі, Пасічній, на перепохованні жертв сталінських репресій в Дем'яновому Лазі, Яблунові, Войнилові та в Делятині під час перепоховання поручника УГА Г. Голинського.

М. Бублинський (1909, Перлівці — 1941), селянин, активний член „Просвіти”. Заарештований 30-01. 1941. Звинувачення: член ОУН. Перебував у Станіславській тюрмі. Подальша доля невідома, його справу припинено у 1964 р.

Потужним ударом по комуністичній системі, який мав великий вплив на майбутнє проголошення Української держави, став факт розкопок і перепоховання жертв комуністичного терору у Дем'яновому Лазі. Розкопки почалися 21 вересня 1989 року. У чотирьох ямах було знайдено останки 524 людей, замордованих у енкавесівських катівнях. Кров стигла в жилах від побаченого. Проломані черепи, скручені колючим дротом руки, прострелені потилиці — ось далеко не повний перелік „плодів“ „золотого вересня” на території нашого краю.

Учасники розкопок. Зліва — О. Путько

Член товариства „Меморіал” Омелян Левицький — судово-медичний експерт-криміналіст Івано-Франківського обласного бюро судово-медичної експертизи — під час проведення експертного дослідження жертв Дем'янового Лазу. 1989 р.

Речові докази, виявлені в похованнях у Дем'яновому Лазі (з підписами та ініціалами): „Тюрма -НКВД - Станіслав”, на другому мундиштуку — „Корпан” і на третьому (нижньому) — „А.П.С.”

Івано-Франківської області, в м. Бучачі, у Замарстинівській тюрмі у Львові здійснював Омелян Левицький. Він також провів експертизу тлінних останків мучеників за Христову віру Владик Івана Слезюка та Симеона Лукача. Матеріали офіційної експертизи ексгумованих кісткових останків жертв станіславської тюрми НКВС, виявлених в Дем'яновому Лазі і в похованні на меморіальному кладовищі в центрі м. Івано-Франківська (Станіслава), О. Левицький опублікував у книжці „Непокараний злочин” (Івано-Франківськ: Нова Зоря. — 1999. — 136 с.)

Правда восторжествувала. Міф влади про те, що у Дем'яновому Лазі поховані жертви німецько-фашистських окупантів, було розвінчано.

Кати і їх жертви

За знайденими при останках жертв напівзотлілими виροками, квитанціями, протоколами обшуків, службовими бланками встановлено імена енкаведистських катів:

1. Авієнко — сержант держбезпеки;

Секретар обкому М. Слонь з прикордонниками. Кути, 1945 р.

2. Бурмістров; І.
3. Двінін — політрук;
4. Жданов;
5. Клименко — інтендант 2-го рангу;
6. Овчинников;
7. Скорик;
8. Стругін — секретар-інтендант 2-го рангу;
9. Судаков;
10. Тараканов — військовий юрист 1-го рангу;
11. Тіхонов — сержант держбезпеки;
12. Храбров — техник-інтендант 1-го рангу.

Під час проведення розкопок у жовтні 1989 р. на підставі виявлених документів, протоколів і записів на речах вдалося встановити деякі прізвища похованих жертв.

1. Антонюк С. (адреса не встановлена);
2. Бойків Василь Онуфрійович, селище Бурштин Галицького району;
3. Бойко ... (ім'я та адреса не встановлені);
4. Войнарович або Войцерович (ім'я та адреса не встановлені);
5. Голинський Григорій Васильович (1895-1941), сотник УГА, селище Делятин;
6. Гургула Ярослав Васильович, 1914, с. Томашівці Калуського району, проживав у с-щі Бурштин Галицького району. Заарештований 19.06.1941. Звинувачення: один з керівників райпроводу ОУН. Перебував у станіславській тюрмі. Його останки знайдено в Дем'яновому Лазі;
7. Касюк Марія Василівна, селище Кути;
8. Козьмін Іван Онуфрійович, с. Белелуя Снятинського району (11.04.1941 засуджений до розстрілу);

Марія Касюк, донька Василя (1920-1941)

9. Корпан Микола Петрович, с. Деліїв;

10. Кузан ... (ім'я та адреса не встановлені);

Пастушенко Федір 1912, с. Павлівка – рахівник райдорвідділу. За те, що був станичним ОУН військовий трибунал 12-ї армії 24.04.1941 засудив його на 10 років та 5 років позбавлення в правах. Замучений в Дем'яновому Лазі, про що свідчить знайдений біля його останків протокол обшуку.

11. Луцак Мирослав Миколайович, м. Станіслав (продавець, арештований 24.06 1941 р.);

12. Мазуркевич (або Лазуркевич) Григорій Михайлович (адреса не встановлена);

13. Максимів ... (ім'я та адреса не встановлені);

14. Максим'юк ... Федорович (ім'я та адреса не встановлені);

15. Мишковський Станіслав Іванович, польський офіцер;

16. Пастушенко Федір Олексійович, с. Павлівка (засуджений 24.04.1941 на 10 років ув'язнення та 5 років позбавлення прав);

17. Пірус Михайло Григорович (проживав у Гузієві, заарештований 17.02.1941 р.) обвинувачували в тому, що був керівником підрайонного проводу ОУН;

18. Стиць Михайло, м. Турка Львівської області;

19. Стасюк Станіслав Іванович, м. Станіслав;

20. Ухач Ярослав, рахівник відділення

Держбанку в Делятині, заарештований 24.04.1941 р., звинувачення: керівник станиці ОУН;

21. ... Григорій Мирославович (прізвище та адреса не встановлені);

22. ...теюк Григорович (прізвище, ім'я та адреса не встановлені).

С. Мишковський — підфіцер польської армії. Знайдений в Дем'яновому Лазі. Витяг з вироку військового трибуналу засвідчує, що він був засуджений на 10 років.

Таблиця, виставлена під час перезахоронення в Дем'яновому Лазі у жовтні 1989 р., з прізвищами жителів Пукова, заарештованих у 1940 і 1941 роках і відправлених до Станіславської тюрми. Всіх їх обвинувачували в належності до ОУН.

В архіві СБУ в Івано-Франківській області у книзі "Реабілітовані історією", Т. 4, ми знайшли підтвердження про більшість заарештованих. Це Антоняк Семен, 1900 р. н., селянин, заарештований 09.12.1940.

Бодак Петро, 1901 р. н., селянин.

Гутник Степан, 1897 р.н., токар.

Матусяк Олексій, 1898 р. н., селянин. Всіх трьох заарештували 18.04.1941.

Онуфрик Ярослав, 1908 р. н., селянин. Заарештований 19.09.1940 р. і засуджений до розстрілу 09.04.1941.

Реїтнік Федір, 1910 р. н. Заарештований 20.12.1940.

Стечак Петро, 1907 р. н., директор млина. Заарештований 25.11.1940.

Федунь Володимир, 1919 р. н., учень 8-го класу.

Федунь Данило, 1898 р. н., голова ССТ. Заарештований 20.12.1940.

Цимбалістий Семен, 1910 р. н., швець. Заарештований 18.04.1941.

Цимбалістий Степан, 1912 р. н., продавець. Заарештований 19.04.1940.

Шеремета Володимир, 1912 р. н., Працював старшим інструктором РСС. Заарештований 20.12.1940.

Всі вони з початком війни, мабуть, були розстріляні, бо ніхто з них у рідний Пуків більше не повернувся.

Аматорський гурток товариства „Просвіта“ зі Старих Кутів, більшість членів якого були заарештовані в 1940 р.

Після втечі більшовиків у станіславській тюрмі знайшли тіла понад 1500 закатованих, яких захоронили на цвинтарі в центрі міста. На стінах тюремних камер та на в'язничних мисках були виявлені різні написи, що свідчили про незламний

Пам'ятний знак на місці захоронення жертв комуністичних репресій 1939-41 рр. Встановлений у 2002 р.

дух заарештованих, ненависть до більшовизму.

Подаємо уривки окремих написів, що стосуються в'язнів, вихідців з різних сіл нашої області.

Написи на стінах камер

Зроблені копії написів у камерах засвідчують, що на третьому поверсі в камері 85 сиділи М. Стасюк з Товмачика, В. Миронів з Городенки, В. Костик з Надвірної та С. Деренько з Драгомирчан, засуджений за ст. 54-2-11.

*Відкриті написи
по келіям в'язниці м. Станіславова*

Цикалава Михайло 22/IV 1941 Вузна
кара смерті
Шологон Григорій } Станіслав нов. Єкатин
Сухолицький Насан } Могутарки
2 келії 47
Якимів Е. Станіславова
кара смерті на лет 10 15/5 1941
Филипів Стасюк
Зарийчук Ірина
Ліщук Прокоп кара смерті
15.літ 13/5 1941.
О. П. Робенко Никола
Трушка - Анна
Транспортом 26/27/5 1941
Могутарки
Стасюк М. Товмачик
Транспортом 22/5 41
Занців М. Бутова

Із судових справ, що зберігаються в архіві СБУ Івано-Франківської області, довідуємося, що Стасюк Микола Михайлович, 1910 р.н., дійсно проживав у Товмачику, учителював у сусідній Княздвірській школі, заарештований 29 січня 1941 р. Був керівником підрайонного проводу ОУН. Військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 15 травня 1941 р. засуджений до розстрілу. Місце поховання невідоме. Реабілітований 12.07.1993. (12419 П).

Миронів Володимир Юркович, 1924 р.н., учень з Городенки, член молодіжної ОУН, заарештований 1 січня 1941 р., засуджений на 8 років позбавлення волі. Реабілітований 4 вересня 1991 р. (6354 П).

Із написів на стінах тюремних камер дізнаємося, що до розстрілу були засуджені І. Надрічняк з камери 95, учні СШ № 2 м. Коломиї Орест і Костик (1.10), М. Микитюк (29 жовня 1939 р.), з камери 90. Попович Юрій (мельник з Микулинець, член ОУН, засуджений до розстрілу 19 березня 1941 р. і розстріляний 23 травня 1941), Рижко Василь 4 травня 1941 р.; камера 89 – Ліщук (Тулуків), Осип Головай (Богородчани), О. Хомів (Городенка) 12 квітня 1941 р. (дійсно Остап Хомів, 1921 р.н., табельник цукрового заводу в Городенці, керівник місцевого ОУН, був

Мудр. судів Бруцтурнак Петро
Василевич
Ч.к.м. 5, 22/6 + Куримлак Верд. В.
Мартинюк
ар. 17. XII 1940 Лелкий Ст. в карц. 3 міс.
виз 18/II - 20 - IV
Рогатин 8. 54-2-11
Фуртас Осип Петрич
Фуртас Осип Петрич
Неоровнован В. Якимець 29/II 40
Голодих Мик. Петрич - Рогатин
арештований 18. II 1940. в карцери
Вруковоскі Глигас 30/II 41
Заставний

Ч.к.м. 72. —
" 71
Куримлак Фімін Верд. Микитий 15/II 1941
кара смертні
Цяг кілька снів чинилового хотирнайцатом
юнакам, котрі були у шотк обий понеділові і
вівторові 14/II і 15/II 1941 року перед воєнним Судом
за ОУН і дістали покарані на кару смертні.
Не було знаще а рік настала забвирі місяце
все втими нас тисагали а кара
за рідний варію з творчі
за рідний варію за Україну
за її славу і могутність
Ми не маємош терпіння
Вас арештувати беззаконно
На суд безправний нас дають
Одни конатом в казашатах,
А други на Сибір ідуть
Топи ми стали перед судом
Дбайцать хотир юнакам
Не налякались вироку
Що прочитали как ката
І прочитали - кара смертні -
Нас хотирнайцать юнаків
Слудали гордо й не просили
Ласки й пощади з катів
Дебать на ніта засуджені
На волю вийшов з нас оден
(дало не могло не проши...)

засуджений до розстрілу 12 квітня 1941 р. і розстріляний). Місце поховання невідоме. Ще читаємо:

“Антоневич Францішек з Рогатина, кара смерти виконана 29.06.1941 р.”

“Бродович Семен. Галич + 25.XII.39”.

Кімн. 3.: „Урденчук Миколай з Вороненки. Арештований 3.V.1941 жінка віддала в тюрму чоловіка вінчаного”.

“1941 Сидел Юценко Владимир Сергеевич”.

“Курток Дonya поїхала 16.I.1941 – транспортом засуджених на 5 годoв”.

“Бойків Д. транспорт 26/VI”

“Скіба Михайло виїхав на суд 21.VI.41 р.”

кімн. 3 на дверях: „о. Іван Балук Васючин 28.VI.41”.

кімн. 6: „В этой камере сидели ст. с-т Падолук К.Т. рожд. 1918 года (бывш. летчик РККА)

кр-н Терещенко М.Н. рожд. 1914

кр-н Бульбах рожд. 1921

кр-н Крюков П.А. рожд. 1921

Фрек Илья Мик. рожд. 1911”

Приговорены все к расстрелу (29-30 июня 1941 г.)“

Білик Тарас.

Камера 73. ОУН Група Стецівського району 16 людей зас. 10 1 11.IV.1941 9 на кару смерти, 7 на 10 літ. 8 смертників дано на 73 камеру, а одного на невідому.

Шологон Григорій, Сухолиткий Касіян, Личук Григорій, Печенюк Дмитро, всі з Стечеви; Книгінічкій Іван, Підвисоке, Мельничук Юрко - Русів, Турик Федір – Красноставці, Козьман Іван – Білиця. З того чотирьох станичних помилувано 10.IV.1941, а саме Печенюк Дмитро – 10 літ, Мельничук Юрко – 15 літ, Турик Федір – 15, Козьман Іван – 10”.

Камера 71.”Куриляк Гринь, Вербіж Нижній 15/IV.1941. Кара смерти. Цих кілька слів присвячую чотирнадцятьом юнакам, котрі були у шутковий понеділок і вівторок 14/IV і 15/IV 1941 року перед воєнним судом за ОУН і зістали покарані на кару смерти...

за рідний нарід за Україну

за її славу і могутність

Ми не лякаємось терпінь

*Вас арештують беззаконно
На суд безправний нас дають
Одні конають в казематах,
А друзі на Сибір ідуть
коли ми стали перед судом
Двадцять чотири юнаки
Не налякались вироку
Що прочитали нам кати
І прочитали – кара смерти –
Нас чотирнадцять юнаків
Слухали гордо й не просили
Ласки й пощади від катів
Дев'ять на літа засуджені
На волю вийшов з нас оден“...*

(далі не можна прочитати).

“Гальо! Хто є з Галича арештований, відозвіться. Савчук Сава”.

“Коли закінчили слідство? Городецький, Леочко, де сидите? Відпишіть. Дуб. 50”.

І поверх, камера 40. „Харів Одарка арештована 3.III.41 по ст.. 54-11-6. Вивезена несуджена 25 квітня 1941. Прощай рідна земле, родина та друзі – Гаразд”.

Харів Дарія Миколаївна 03.11.1924, с. Різдяни тепер Галицького району.

І Повера
з камери 40.
Харів Одарка арештована
3/III. 41 по ст 54-2-11-6
вивезена несуджена 25 квітня 1941
прощай рідна земле, родина та
друзі - Гаразд

Зі справи № 1376 П з грифом „таємно”, з постанови на арешт від 07.04.1941 р. дізнаємося, за що заарештована Харів Дарія, а

саме, що вона українка, освіта початкова (5 класів), не заміжня, із заможних селян (ці слова окреслені червоною лінією [прим. автора]), останнім часом з 23.08.1940 по 02.04.1941 року була на нелегальному становищі, входила у контрреволюційну повстанську націоналістичну організацію ОУН, яка ставила своїм завданням збройним шляхом повалення Радянської влади, тобто здійснила злочин, передбачений ст.ст. 54-2II КК УРСР.

На час затримання Дарії Харів йшов 17-й рік.

У постанові на пред'явлення звинувачення від 11 квітня 1941 року читаємо: „Находясь на нелегальном положении с 23 августа 1940 г. по заданию организации Харив выполняла задания по сбору сведений шпионского характера, т.е. совершила преступления, предусмотренные ст.ст. 54-2, 54-11, 54-6 ч. I-я УК УССР”.

З іншої постанови на арешт уже від 1 листопада 1948 року дізнаємося: „Что Харив в апреле месяце 1941 года была арестована органами НКВД, за принадлежность к организации украинских националистов. В юне месяце 1941 года во время этапирования в глубь ССР последней удалось из-под стражи бежать и вернуться к прежнему месту жительства”.

Є й інша постанова, постанова про відмову в санкції на арешт від 26 листопада 1948 року, згідно з якою: „В санкции на арест Харив Дари Николаевны отказать впредь до сбора доказательств ее практической деятельности в ОУН”.

В справі Харів Дарії є ще одна постанова від 26 грудня 1952 року, в якій стверджено: „Учитывая, что кроме показаний Харив о её практической преступной деятельности в ОУН и в частности о шпионской деятельности других данных в деле не имеется, а её личное признание не может служить основанием для привлечения к уголовной ответственности.

Руководствуясь ст. 197 УПК УССР –

ПОСТАНОВИЛ:

Следствие по делу № 29901 по обвинению Харив Дарьи Николаевны прекратить. Архивно следственное дело № 29901/0213342 сдать в отдел «А» УМГБ Станиславской области для хранения в архиве.

Материалы об антисоветской деятельности Харив выделить в отдельное производство и направить для оперативного использования и дальнейшей доработке в отдел 2-Н УМГБ.

Следователь следственного отдела УМГБ
Станиславской области. Мл. Л-нант Госбезопасности
Яновский

«Согласни»

Начальник отделения следотдела УМГБ

Майор Госбезопасности

Ярославский

Начальник следотдела управления МГБ

Капитан Госбезопасности

Долгих”

Вся справа № 1376 П Харів Дарії Миколаївни займає 2 томи, в яких налічується 366 сторінок.

ар. Справа № 1376 П

Камера 5. „22/61 Куриляк Верб. В. Мартинюк ар. 17.XII.1940. Легкий Ст. в карц. 3 міс. від 18/I – 20.IV.“

“Одарка, напиши, як твоя справа, бо моя погано, але до всего не признаюся. Богдане, ти маеш того слідчого, що я, мені слідчий показував знимку ту, що ми є, Мілько і Стефан з Дем'янова. Напиши. Чи питає тебе слідчий про мене..”

“Жуцький Михайло. Желибори. 31 К. 54-2-11. Гаразд. Друзі, тримайтеся”.

“Я з Різдян Андрусів Рузя, арештована 27.04. 1941 р. з двома хлопцями, Крайківський і Терпеливець. Андрусів Рузя. Камера 36.”

“Терпеливець Богдан сидів у камері 50”.

“Савчук є на камері 43, поздоровляє Дубика на 50, Козія М. з Дорогова 50, В. Бабія з Пукасовець, др. Водославського. За що сидить др. Водославський з Галича?”

Із в'язнів, які залишили ці написи, на волю вдалося вирватися тільки О. Крайківському з Різдян, що сидів у 55-й тюремній камері. Свій арешт, перебування у Станіславській тюрмі та втечу він описав у книзі „Визволителі” (Дрогобич, 1998. - С. 128-153).

Із напису на стіні у камері (келії ч. 9) довідуємося, що тут сиділи „Білобрам Надія, Логазя Варвара, Грабовенська Марія, Мисевич М., Яцишин Г., Кричевська Ірина, Чорнушка С., Яворська Р. 26.VI.41 Слюсарчук Ольга, Баринець Н”. А на мисці № 31 був такий запис:

Надія Білобрам

“Оля С. і Надія Б. кара смерти. Маруся Г. вже з нами по касації дістала 10 літ”.

З напису на тюремній стіні та судових справ встановлено, що це: Слюсарчук Ольга, 1910 р.н., м. Івано-Франківськ, статист-економіст облспоживспілки, заарештована 11.09.1940 р. за те, що була зв'язковою ОУН, поширювала націоналістичну літературу, в її будинку була явочна квартира керівників ОУН. Засуджена 31 березня 1941 р. до розстрілу, який замінено на 10 років позбавлення волі;

Білобрам Надія Корнелівна, 1910 р.н., с. Старий Самбір. Проживала у Станіславові і працювала плановиком лісотресту. Була членом крайового проводу ОУН.

Грабовенська Марія Теодорівна, 1913 р.н., Поляниця (тепер Болехівської міськради), працювала медсестрою в Коломиї. Обидві звинувачувались у належності до ОУН і були засуджені до розстрілу, згодом заміненого на 10 років ув'язнення і 5 років позбавлення прав із конфіскацією майна.

Василь Нінювський

Василь Нінювський, якому вдалося уникнути смерті, вибравшись з-поміж трупів із могили в Дем'яновому Лазі, в книжці „Відлуння лєнінського пекла” (2002) згадує, що в'язні його камери довідалися, що над їхньою камерою є камера для жінок, засуджених до страти. Між ними була Маруся Грабовенська і дві подруги - Надія Білобрам й Оля Дудка, обидві зі Станіславава. І далі він пише: „Пізно вночі Великодньої суботи 1941 року в нашій камері хтось зауважив за вікном мотузку, що звисала з камери дівчат-смертниць. Вилонивши її, відв'язали маленьку передачу: вузьеньку блакитно-синю стрічку з вишитим на ній жовтими нитками написом: „Христос Воскрес! Воскресне Україна! Ма-

руся (Грабовенська), Надія (Білобрам), Оля (Дудка)“. Усі в нашій камері, українці й не українці, тихо заплакали, передаючи стрічку з рук у руки, цілуючи напис й імена дівчат”

1 жовтня 1940 р. заарештований учитель з Коломиї Нестор Хоржевський. Не витерпівши тортур, припертий слідством незаперечними доказами, зізнався, що мав псевдо „Орлик” і був керівником окружного проводу молодіжної ОУН, куди входило 4 райони (Коломийський, Городенківський, Косівський і Снятинський). Від районного керівника ОУН Василя Мельничука отримав текст юнацького гімну і написав мелодію. За це Станіславським обласним судом 14 лютого 1941 р. засуджений до розстрілу. У його судовій справі (9165 П) зберігається текст гімну. Подаємо його скорочено:

Ми юнаки України

*Нам не страшні кремлівські дикуни,
Ми підем в бій за волю Вітчизни,
Не страшать нас Соловки ні Сибір,
Не знищить нас Московський дикий звір.
Хай згинем ми — за нами тисячі
З завзяттям в серці, з вогнем у душі.
Україно, спокійна й горда будь,
Бо береже тебе юнацька груди.
Тебе жде велич, нас — ще святий бій
За честь, за славу і за прапор
твій...*

На тюремній мисці Н. Хоржевський написав: „Коломия для Ірки Карачевської, к. 33 „Я, мамо, під кнутом ката. Душі своєї я не зламав... пощади життя не благав. Спокійно я ждав тої хвили, коли на розстріл поведуть. Мамо, це все для України. Забудь мене, біль цей забудь...”

Мабуть, Н. Хоржевський зробив ще такий напис „Коломия. Для панни Ірки Кара-

Нестор Хоржевський

Ірина Карачевська

чевської. Останній поклін тобі, мила, з ґрат і решітки я шлю. Бо завтра, позавтра, дівчино, Ти знаєш! На що я тут жду. Розвіялись мрії кохані... Тямиш слова ці останні – Вкраїно, життя лиш тобі”.

Ірина Карачевська, 1917 р.н., м. Коломия, була заарештована 16 грудня 1940 р. і засуджена як зв’язкова ОУН на 10 років ув’язнення та 5 років позбавлення прав.

Камера 45. „Я з Суботова, Яремко Олекса. Арештований 1.03. по ст. 54-2-11. Прошу написати, хто з хлопців арештований“.

Камера 33. „Хто з Микуличина. Прошу написати. В карцері давали 40 дк хліба. Вони не прийняли і влаштували голодівку“.

Написи на в’язничних мисках (минашках) у Станіславській тюрмі

Написи з тюремних мисок (минашок) відчитав та переписав 3 вересня 1941 р. економіст в’язниці Дмитро Храбатин на прохання голови міського суду, громадсько-політичного діяча Михайла Литвиновича (1878-1944). Ці унікальні записи зберегла дочка М. Литвиновича Мирослава Радловська, якій висловлюємо щиру подяку за надану можливість їх опублікувати.

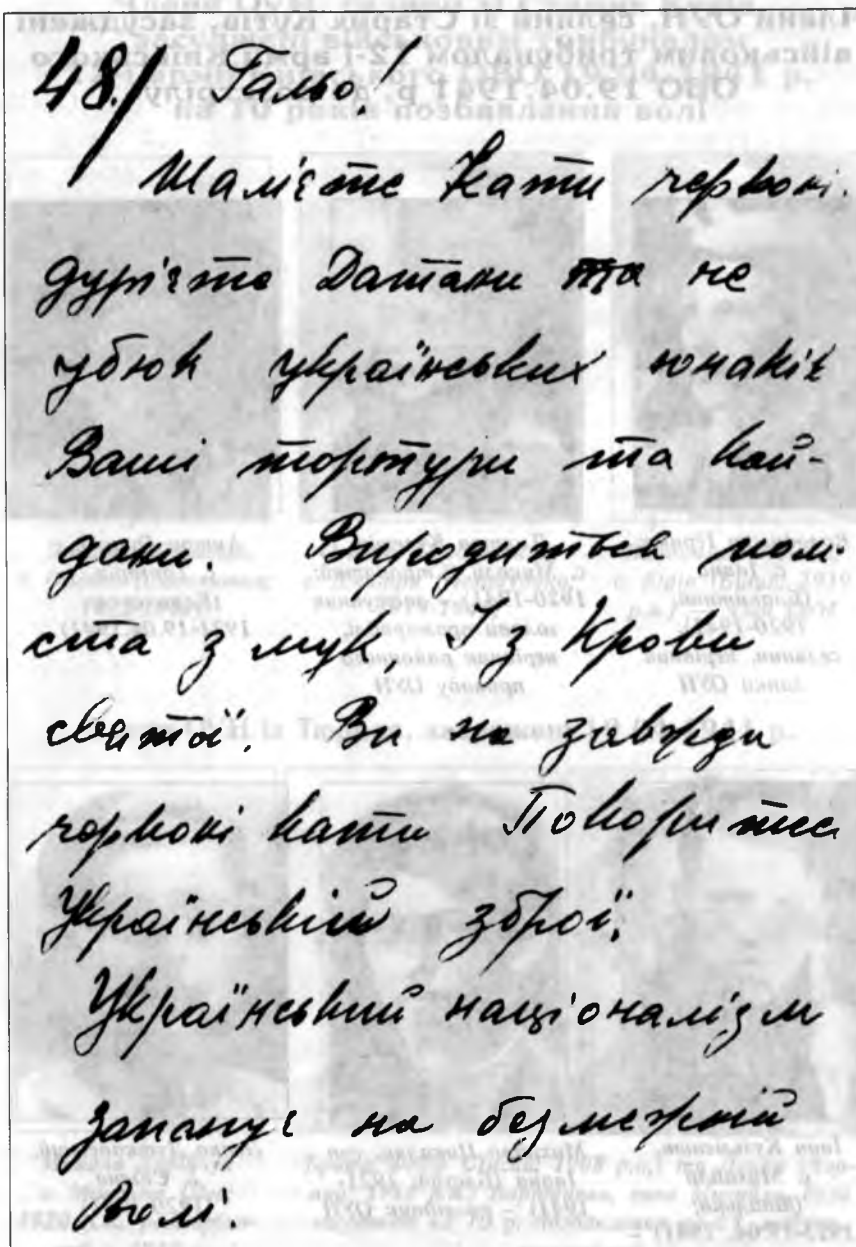
М. Литвинович

М. Радловська

Подаємо тексти окремих написів, зроблених на мисках в’язнями Станіславської тюрми протягом 1939-1941 рр.

Миска № 1. К. 33. „Роже-сестро. Прощай! Від великої сім’ї - родини нашої України! – Я друг-брат Твій,

Напис, списаний з тюремної менашки (миски) у серпні 1941 р.

Члени ОУН, селяни зі Старих Кутів, засуджені військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 19.04.1941 р. до розстрілу

*Володимир Герцюк,
с. Івана
(Блакитний;
1920-1941),
селянин, керівник
ланки ОУН*

*Дмитро Кулецир,
с. Миколи (Строкатий;
1920-1941) – заступник
голови промартілі,
керівник районного
проводу ОУН*

*Антон Грицюк,
с. Григорія
(Короленко;
1921-19.04.1941)*

*Іван Кузьменюк,
с. Михайла
(Шпилька;
1921-19.04. 1941) –
селянин, розвідник
станичної ОУН*

*Михайло Цикаляк, син
Івана (Благий; 1921-
1941) – розвідник ОУН*

*Левко Дутковський,
с. Євгена
(1920-1941)*

Члени ОУН, селяни зі Старих Кутів, засуджені військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 19.04.1941 р. на 10 років позбавлення волі

*Дмитро Ковалюк,
с. Олекси (Сивошанка;
1913-1941).*

*Омельян Сендерський,
с. Дмитра (Незабудько;
1919-1941)*

*Володимир Ченига,
с. Юрія (Білий; 1919
р.н.) — член ОУН*

Члени ОУН із Тюдова, засуджені 19.04.1941 р.

*Микола Дарійчук
с. Максима (Лев;
1920 р.н., розстріля-
ний у 1941 р.)*

*Брати Федір (Лисий; 1908 р.н.) та Лукан (Чор-
ний; 1911 р.н.) Воротняки, сини Михайла, були
засуджені на 10 р. позбавлення волі і, мабуть,
розстріляні*

прощай, борись до загину за Неньку Україну. Брат”.

Миска № 8. „Іване! Родиною не переймайся вони вже погодилися зі всім, ми не перші не останні, напиши хто сипнув Б. І., з ним ти мав ставку, про яку ти згадуєш. Думаєш про Олю! Рунда... (решту неможливо прочитати)”.

Миска № 9. „Коломия для Ірки Карачевської. К 33. Мамо, під кнутами ката ми 8. Спокійно я ждав тої хвилі. Своєї душі не зламав як стали. Коли на розстріл поведуть. Судять прокляті, пощади життя я не благав. А Мамо все це Україні. Забудь мене, цей біль забудь. Переложив Нестор, Іван Рундо. Кінець.”.

Миска № 10. „Друже Антоне. Богородч. група вироки кара смерті. 10 літ К.О.С., 8 літ Б.І. Як можете, розвідайте, де сидить Іван. Скажіть смертникам, що Іриська 20/VI пішла на больницю. Нічо страшного. Нехай не вживають так багато карцеру бо це не здорово, прошу мені написати, як дійсно чувся Іван. Широ здоровлю Рунда. Коломийянки здоровлять Нестора, я Германка-Влодка.”

Германка – це Яцишин-Герман Марія Володимирівна, 1920 р. н., с. Голетів Жидачівського району, українка, освіта середня. Проживала в с. Коршеві Коломийського району, де учителювала. Заарештована 17.12.1940, звинувачення: член ОУН. Із слідчої справи 272737, що була заведена 6 серпня 1940 р. і закінчена 6 лютого, довідуємося, що Яцишин завербував до ОУН Бауман, який навесні 1940 р. прийняв від неї присягу і доручив їй бути зв'язковою. За завданням члена ОУН Мельничука у липні 1940 р. вона їхала в Косів для зв'язку з районним керівником ОУН.

М. Яцишин та 16 членів ОУН, заарештованих протягом квітня-листопада 1940 р. обвинувачували в тому, що вони готували збройне повстання проти радянської влади щоб створити Самостійну українську буржуазну державу.

Це Тичинський Богдан (Панас, 1915 р. н.) — керівник Коломийського окружного проводу ОУН, заарештований 04.04.1940 р.

Гошовський Степан, 1916 р. н., слюсар, керівник окружного проводу ОУН.

Франзей Микола, 1919 р. н., керівник повітового проводу ОУН.

Баб'юк Іван, 1913 р. н., селянин, заступник керівника повітового проводу ОУН.

Козьмин Іван 1920 р.н. с. Белелук. Заарештований 10.12.1940 як станичний ОУН. Засуджений 11.04.1941 р. до розстрілу. Розстріляний. Його останки знайдені в Дем'яновому Лазі

Боднарчук Петро (1912, с. Ковалівка - ?) – продавець кооперації, член ОУН. Засуджений 05.05.1941 на 8 років позбавлення волі та 3 роки пораження в правах

Муқан Федір (1903, с. Кулачківці) – столяр, член ОУН. Заарештований 18.09.1940 р. Засуджений військовим трибуналом 21.03.1941 на 10 років позбавлення волі та п'ять років пораження в правах із конфіскацією майна.

Деренко Степан (1917, с. Драгомирчани) — бухгалтер, член ОУН. Проживав у с. Підгір'я Богородчанського р-ну. Заарештований 22.11.1940. Засуджений військовим трибуналом 12-ї армії 24.04.1941 на 10 років позбавлення волі та 5 років пораження в правах із конфіскацією майна. Реабілітований 1991 р.

Кушинський Дмитро 1910 р. н., селянин з Кулочківців.
Керницький Костянтин (1910 р. н., Снятин) — керівник розвідки ОУН.

Семенюк Павло (1909, Нижній Вербіж) — заступник керівника Коломийського повітового проводу ОУН.

Кузьмич (1909 р. н.) — керівник повітової організації ОУН.

Мартинюк Дмитро (1907, Москалівка) — селянин, керівник повітового проводу ОУН.

Яремчик Гнат (1920, Коломия) — розвідник станичної ОУН.

Жураківський Микола (1910, Коломия) — проживав у Городенці, завідувач друкарні, керівник повітового проводу ОУН.

Грбовицька Марія (1913 р. н.) — медсестра.

Стрип'ядюк Михайло (1920, Москалівка) — член ОУН, та Михайло Голуб (1920, Москалівка).

Всі вони 22 березня 1941 військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО були засуджені до розстрілу.

Стрипадюк Степан (1913, Снятин) — бібліотекар.

Чернушка Стефанія (1922), Корачевська Ірина, Мисевич Анна, Яцишин Герміна були засуджені на 10 років ув'язнення, а Максим'юк Марія (1921, Москалівка, тепер у складі Косова), селянка, зв'язкова ОУН, за поширення націоналістичної літератури 22 березня 1941 р. засуджена на 8 років позбавлення волі та п'ять років позбавлення прав.

Миска № 15. „До К. 50. Михайла Фледаня. Друже Михайле радбимся довідати о твоїм здоровлю чи будемося ще на волі видіти, я арештований 5 марта до мого арештування про Тебе Твоя рідня не знала де Ти знаходишся. Причина нашого арештування з того вийшла, що мав наші автобіографії від О. Пав. він мені зробив (6) шістку і про ті гроші що ми мали доочну ставку. Поздоровляє І. К. Відпиши...”

Миска № 18. „Гальо. К. 30. Прошу о відповідь Литвинюк, що знаєш про родину Дицька? з с. Любковець”. (Селянин Микола Дицько, 1881 р.н., за антирадянську пропаганду 30 липня 1940 р. засуджений на 10 років, а його син Василь 1913 р.н., станичний ОУН, 27 березня 1941 р. засуджений до розстрілу і був розстріляний).

Миска № 22. „К. 33 Дорогенькі Богородчанки. Про Івана я розвідував, але його ніде на нашій крилі нема наразі почта межі нами а смертниками перервана, бо 22.06.1941 зачалася війна... В неділю того дня в ночі забрали майже всіх смертників з них мало хто остався десь їх вивезли...” (тепер ми знаємо, що їх вивезли в Дем'янів Лаз і там розстріляли).

Миска № 28. „Привіт!! Смертників до К. 33. Друзі Ордену! Базар – Маківка – Крути дають Вам приказ хоча в тюрмі однак в стані боєвої готовності не тугою а бажанням в танкові смерти-добудете Волю! Друзі Ордену! Смертники І.”

Миска № 32. „Коломиянкам шле дружній привіт Місько П.” (Це Пригородський Михайло Іванович, 1917 р. н., с. Нижній Березів. Працював бухгалтером школи у Коломиї. Заарештований 6 липня 1940 р. за звинуваченням, що був членом ОУН, і засуджений на 8 років. Довідавшись із зізнань інших заарештованих, що М. Пригородський (псевдо Круг), був керівником окружної молодіжної ОУН, Станіславський обласний суд 14 лютого 1941 р. засудив його до розстрілу.

Миска № 32. „К. 33. Владко – Голинь і Маркіян дякують Наталочці за поздоровлення і засилають дружній привіт!

Нестор і Владко заробили по п'ять (добів): Владко карцеру в четвер і мріють про велику чвертку хліба. Іван.

Ірочко, я співчуваю з Твоїм хворим пальчиком, козачка не танцюю бо заскалив собі ногу. Нестор.”

Миска № 45. „Зі Снятина сидів на К. 45 Дорко Ф. (рендзей) ареш. 2/ХІІ.40, засуд. 19.03.41 на кару смерти. З ними були на суді Опарук А (ндрий), Содовий І (ван), Кара та Сама...”

Миска № 48. „Шалійте, кати червоні, дурійте, Данати, та не уб'ють українських юнаків Ваші тортури та кайдани. Виродиться помста з мук, І з крові святої. Ви на завжди, червоні кати,

Михайло
Пригородський

Тимошин Василь 1918, с. Верхній Вербіж Коломийського р-ну, селянин. За зберігання націоналістичної літератури військовим трибуналом 12-ї армії 15.04.1941 засуджений на 10 років

Тичинський Богдан (1915, м. Золочів). Проживав у Коломиї, кресляр технічної канцелярії, член ОУН, псевдо - Панас. Військовим трибуналом 12-ї армії засуджений до розстрілу

Урין Микола (1900, с. Топорівці Городенківського р-ну) – директор українського банку у Городенці. Заарештований у 1939 році і загинув в Середній Азії

Іванюк Юрій (1913, с. Стопчатів Косівського р-ну) – касир лісопильного заводу. Заарештований 12.02.1941 за те, що навчав військової справи членів ОУН. Засуджений до розстрілу з конфіскацією майна

Ощипко Іван (с. Івана; 11.09.1906, с. Серафинці) – член ОУН. З 1939 р. - власник ресторану. Заарештований 26.03.1941 р. Засуджений трибуналом військ НКВС на 5 років і 2 роки позбавлення волі з конфіскацією майна

Яремчук Гнат (1920, м. Коломия - 1941) – селянин, освіта середня, член ОУН. Заарештований 07.08.1940. Військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 22.03.1941 засуджений до розстрілу. Місце поховання невідоме. Реабілітований 1999 р. (10660 П)

Білик Тарас (1914, м. Городенка). Проживав у Коломиї. Заарештований 12.04.1941 р. як член ОУН. Подальша доля невідома

Білінський Євген (23.10.1923, с. Карлів (тепер Прутівка Снятинського р-ну). Проживав у Коломиї, учень СШ. Заарештований 29.12.1940 як член молодіжної ОУН. Засуджений 14.02.1941 на 10 років та 5 років пораження в правах з конфіскацією майна

покоритесь українській зброї. Український націоналізм запанує на безмежній волі”.

Миска № 52. „Хто з Рожнятівського району зі села Князівського питає Юзів Іван зі 43 камери. Хто є найся тримає мощно”.

Миска № 56. „Слава. Тюрма здригнеться і кат сконає! Світло тризуба далеко засяє по всій Україні”.

„Я є з Різв'ян. Арештована 3.03.1941 р. по статті 54-2-11-6. Харів Одарка, але з дому я пішла 23 серпня 1940 р... моя камера 40”.

Миска № 62. „Гальо! Коломیانки! Місько П.(Пригородський) чекає на касацію мав + (розстріл).

Василь Н. має завернене слідство, карцер мали три камери за то що пробрили діри в стінах і передали папіроси з кам. до кам. Але це вже скінчилося в понеділок тривало 5 днів. Нєсько здоровить і цілує Іриську та друзів Коломиї”.

Миска № 72. „К. 31. Желибори. Щ. М. напиши що нового Ти маєш, які відомости із дому, як почувашся і як Ти дивишся на нашу групу, бо нас іде на суд 3-х Я, Ти і Трофим із Журова. Він на мене зізнав, що я його завербував і навіть те зізнав, що я з ним говорив у камері в районі він сам себе утопив бо на него нічого не було і він нічого не знав. А на мене зізнав, що я підрайонів і таке інше. Я сподіваюсь кари смерти. Ти дістанеш може 10 літ.

У маю був масовий вивіз родин. Цікаво, що з нашими родинами сталось бо я ще передачі не дістав як ще 25/III біля з харчу я не дістаю нічого, а 26/V дістав 10 крб чи ще із дому чи хто з друзів прислав то я не знаю. Чи ти дістаєш передачі які? Як дістав ти харчеву то тримай на суд може нам доля судила що ще цього року будемо на волі. Гаразд О.Мик. 45”.

Миска № 78. „Хто зі Снятина питає Опарук Адам параграф 54/2, 54/6, 54/11 закінчив слідство 27/IV. К.41 Б.С.”

Опарук Адам 1906 р. н., с. Прилипче Заставнівського району. Проживав у Снятині, сторож школи, заарештований 01.11.1940, звинувачення: член ОУН, керівник підрайонного проводу ОУН. Військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 19 березня 1941 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією майна, розстріляний 23 травня 1941 р., місце поховання невідоме. Реабілітова-

Томчук Ярослав (1919, с. Вільхівці Городенківського району), закінчив Коломийську гімназію і працював учителем, заарештований 11.05.1940. Звинувачення: член ОУН, заступник керівника проводу ОУН. Станіславським обласним судом 19.09.1940 засуджений на 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Загинув 07.06.1942 в ув'язненні.

Федунків Михайло (1910, с. Дем'янів Галицького р-ну) – селянин, член ОУН. Заарештований 19.06.1941. Подальша доля невідома.

Сеньковський Микола (1893, Пирятин Полтавської губернії – 1940?) – майстер фотографії, політемігрант. З 1924 р. жив у Косові, а потім у Коломиї. У декількох тисячах своїх фотографій і поштових листівок відобразив природу, побут та етнографію Гуцульщини, народне мистецтво та архітектуру. Після приходу в 1939 р. більшовиків був ув'язнений і загинув невідомо де і коли.

Зубенко Іван (1888, с. Валуйки на Луганщині – 21.08.1940, м. Коломия) – письменник, драматург, журналіст. У 1919–1920 рр. сотник УНР. З 1926 р. працював у Коломиї в редакції “Жіноча доля”. З приходом більшовиків у 1939 р. як політемігрант зазнавав переслідувань, після чергового допиту, щоб не видати товаришів, прийняв отруту і в тяжких муках помер.

ний 1994 (13602 П). „Реабілітовані історією. Івано-Франківська область“.

Миска № 83. „Хлопці мене видав Капусняк. Здоровлю знайомих.“

Миска № 102. „Два тижні вивозили родини тих, що в Німеччині і тих, що ховаються від НКВД, а наші родини цебто заключних дістали Ордени охорони і безпеки здоровить і цілує. Твій брат Іван“.

“Для Коломиянок вітром шлю щирий дружний привіт та палкий поцілуй. Іван без долі”.

Миска № 110. „Коломия 4/V для Ірки! Ірочко я вірю в те що Вони – Рожі для нас не відцвितуть. І обіцюємо Місько, Несько і я прийти до Тебе з першою серенадою на волі!!! Нестор.“

Миска № 113. „Олю навесні будемо вдома. Добра відомість з Нім. Чи Сяньо Калинський за Вас був дома? Ці вироки так страшні тільки на ново забраних землях на них буде амнестия.

Ліськевич Богдан засуджений на смерть. Комаринський Ромко на 10 літ. Я чекаю на суд поновний параграф 54, 10, 11, 80/16.

Хто зі Стан. арест. по 1-шим травня? Здоровлю Вас всіх тов. і дорогеньку Чічку. Відпишіть. Ромко К. 41“.

Ромко К. – це Комаринський Роман Романович (1917, Пряшів) — студент прав. Проживав у Тлумачі, де працював бухгалтером. Заарештований 21 червня 1940, звинувачення: член ОУН. Військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 23 грудня 1940 засуджений на 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Його батько, Комаринський Роман (1887-1940) — адвокат у м. Городенці, громадський діяч. На третій день після „визволення“ у вересні 1939 р. був заарештований і засуджений в Станіславові на 10 років і засланий на Соловки. Працював як землекоп в Опезькому районі п. Малошуйка. Знесилений тяжкою працею і голодом, впав у канаву і загинув в Соловецьких болотах. Його дружина Марія (1898-1943) з двома дітьми: Лесею (12 років) і Степаном (7 років) у січні 1940-го року вислана в м. Семипалатинськ, де померла з голоду, а син пропав безвісти.

Миска № 114. „Іване Д. Держися, бо шкода людей. Усе в порядку. Рунда“.

Написи подають прізвища арештованих, з яких місцевостей походять, коли і де були заарештовані, в яких камерах і на якому поверсі сиділи в тюрмі.

Проти багатьох прізвищ зазначено, хто був засуджений на кару смерті або на який термін тюремного ув'язнення, а також кого з в'язнів транспортом відправили на заслання.

Із цих написів довідуємося, що в Станіславській тюрмі сиділи в'язні з таких населених пунктів: Бабин, Біберка, Богородчани, Болехів, Братківці, Бринь, Васючин, Вербіж Нижній, Видинів, Вороненка, Ворохта, Вовчинець,

Гаврилівка, Галич, Глибівка, Глибока, Глушків, Голинь, Городенка, Грабівці, Делятин, Деліїв, Дем'янів, Драгомирчани, Єзупіль, Жаб'є, Жидачів, Желибори, Журів, Заболотів, Загір'я, Заріччя, Іванівці, Іллінці, Ісаків, Калуш, Карлів, Княж, Князівське, Коломия, Камінна, Колоколин, Коростовичі, Коршів, Клубівці, Красноставці, Кути, Лисець, Ліска, Лоева, Львів, Любківці, Майдан, Мартинів, Марківці, Микулинці, Милування, Микуличин, Мишин, Надвірна, Надіїв, Негівці, Нижнів, Олешів, Перегінськ, Підвербівці, Пороги, Псари, Пукасівці, Різдяни, Рівня, Рогатин, Рожнятів, Рожнів, Рудники, Русів, Саджава, Семаківці, Снятин, Старий Самбір, Серафінці, Сваричів, Спас, Станіслав, Стратин, Стецева, Стецівка, Татарів, Темирівці, Тисмениця, Товмач, Товмачик, Тростянець,

Барвінський Василь (1888, Тернопіль – 1963, Львів) – композитор, піаніст і музикознавець. 1948 р. засуджений більшовиками на 10 років ув'язнення.

Тулухів, Тязів, Тяпче, Угорники, Церківна, Цуцилів, Черганівка, Чернелиця, Черемхів, Черніїв, Хлібичин, Хмелівка, Хом'яківка, Хотин, Хуст, Шепарівці, Юрівка, Ямниця, Ясень та десятки інших сіл.

22 березня 1940 у Львові заарештовано 20 членів КПЗУ, серед них — М. Заяць, М. Голінатий.

Після війни репресіям піддавалися не тільки учасники національно-визвольних змагань, але і багато невинних людей, які не мали або мали дуже опосередковане відношення до ОУН-УПА. Здійснювалися численні репресії і на релігійному ґрунті. 11 квітня 1945 в Станіславі були заарештовані єпископи Григорій Хомишин (помер 28.12.1945 у Лук'янівській тюрмі в Києві) та Іван Лятишевський, ректор духовної семінарії Авксентій Бойчук та багато інших. У 1946 р. на скликаному за вказівкою КГБ Львівському соборі УГКЦ була ліквідована, а священників, які не перейшли на православ'я, заарештовували.

Населення, озлоблене жорстокими методами насильства, чинило опір. Перша велика хвиля терору прокотилася по Західній Україні у 1944-1945 роках. Тоді з близько 90 тисяч осіб армії

Г. Хомишин (1867-1945)

І. Лятишевський (1879-1957)

Роман Лівий (Митар; 1919, на Львівщині - 05.12.1948, с. Топільське Рожнятівського р-ну) - обласний референт СБ Карпатського краю (1945-1948), Мельник Ярослав (Роберт; 1920, с. Бережниця Калуського р-ну - 30.10.1946, схилю г. Яворина Долинського р-ну) - обласний провідник ОУН Станіславщини (з травня 1944-1945), крайовий ОУН Карпатського краю (1945-1946) Мокрій Роман (Байда; Заболотів Снятинського р-ну - 05.05.1944) — обласний провідник ОУН Станіславщини (жовтень 1943 -травень 1944). 1942 р.

Дарія Кошак

Анна (Федорак Дарія; 1923, с. Русів Снятинського р-ну - 1992) — надрайонна провідниця ОУН жіночої сітки та УЧХ Гроденківщини (24 вересня 1945 року засуджена на 15 років позбавлення волі) та її подруга Оксана (Ольга Одінська; 1923, с. Стецівка Снятинського р-ну - 27.01.1947) - член ОУН, провідниця УЧХ Коломийського надрайону. Героїчно загинула в підпіллі.

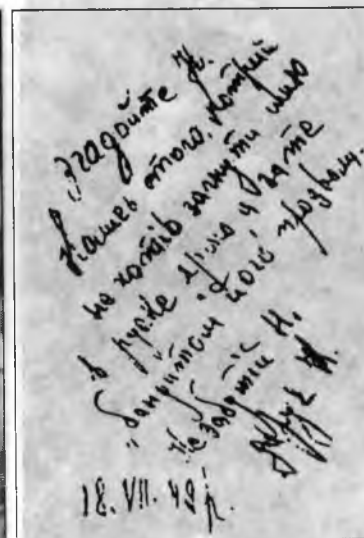

Головний командир УПА Роман Шухевич (1907-1950) — Тарас Чуприк.

Василь Андрусяк (Грегіт, 1915-1946) — командир станіславівського тактичного відтинку УПА „Чорний ліс“.

Бойова Служби безпеки. В центрі сидить керівник Крук (Геник Костянтин; 1920 - 01.12.1950, с. Нижній Березів Косівського р-ну) - повітовий референт СБ, командир сотні УПА, заступник окружного референта СБ.

Крук (Геник Костянтин; 1920 - 01.12.1950, с. Нижній Березів) — заступник окружного референта СБ. Напис на звороті фотографії.

Брустурняк Антон (Сивенький, 1920, Середній Березів — 1944), стрілець сотні Мороза.

Перцович Іван (Лісовик; 1922-1945) із Середнього Березова, в УПА — з 1942 року, закінчив старшинську школу, чотовий сотні Мороза, відтак - сотні Білого.

„Оксана“, убита 11.01.1952 р.

Невідомі вбиті повстанці, які були привезені до м. Долини і виставлені перед приміщенням КБД для впізнання

УПА було знищено, полонено 72 тисячі та проведена „чистка“ серед населення, яке було зв'язане з цим рухом. У цей час загинуло і багато невинних людей. Так, у с. Курові Галицького району 24 серпня 1944 р. було розстріляно понад 40 мирних жителів та спалено половину хат.

За період з 1944 до 1 квітня 1948 р. військовий трибунал по Станіславській області засудив як „зрадників Родини“ 11 667 осіб, в основному членів ОУН і вояків УПА, було виселено 5072 сім'ї.

Для боротьби з ОУН-УПА використовувалися „истребительные“ групи („стрибки“), яких в області було 169, що налічували 2 126 осіб, та спеціальні групи, які діяли під виглядом УПА або боївок СБ. Таких псевдогруп УПА в 1945 р. діяло 46, а в 1948 - 27.

У 1947 р. з початком колективізації, що супроводжувалась голодом, почалась друга хвиля репресій та масове вивезення населення на Сибір.

Третя була спричинена убивством Я. Галана в 1949 р. Тоді найбільше потерпіла інтелігенція. Були втрачені національні цінності не тільки у приватних осіб, але і в музеях і бібліотеках. Убивство письменника Я. Галана, якого спочатку теж переслідували, не друкували, і масові репресії після його загибелі можна порівняти з розгортанням терору в СРСР після загибелі Кірова. За справою Галана була безпідставно репресована письменниця Ольга Дучимінська.

За сталінським планом для освоєння Сибіру за 1947-1953 рр. було вивезено 5,5 млн. українців.

З профілактичною метою без суду і слідства майже з кожного прикарпатського села було вивезено до Сибіру по декілька родин,

Сірко (Іван Шевчук, 1898-31.08.1950, с. Гурод Косівського району) – районний провідник ОУН. Фото із спецфонду НКВС №02-35

УКРАЇНЦІ!

Московсько-більше-
вицькі гнобителі, з ме-
тою русифікації Укра-
їни масово насилають
шовіністично-російський
елемент до наших міст
і сіл, до наших фабрик
і заводів, до наших шкіл,
до всіх інституцій дер-
жавного і господар-
ського життя

Смерть московсько-
більшевицьким руси-
фікаторам України!

Геть з України весь
русифікаторський еле-
мент!

УКРАЇНЦІ!

Допомігайте своїм революційним
організаціям Організації Україн-
ських Націоналістів/ОУН/Українській
Повстанчій Армії/УПА/

Хай живе Українська
Самостійна Соборна Держава -
дина гарантія щасливого жит-
тя українського народу!!!

застосовували більшовики, війська НКВС і НКДБ, «истребительные батальоны» у боротьбі з націоналістичним підпіллям ОУН та УПА, з мирним українським населенням, яке в усьому підтримувало борців за Самостійну Україну.

Із цих звітів, що написані російською мовою, довідуємося, що райвідділи МДБ Войнилівський, Кутський, Жаб'ївський «успешно начали применять в борьбе с бандитами такой чекистский прием, как компрометация отдельных бандитов перед подпольем ОУН, проводя их под расправу СБ». А у звіті за 1945 р. читаємо: «Немалое значение в нашей борьбе с оуновским подпольем приобретает организация боевиков, комплектующихся из бывших бан-

а з 28 сіл — повністю все населення. Так, с. Селище, що біля Блюдників (тепер Галицького району), зліквідоване за 24 години.

Ніхто ніколи не буде знати, скільки політв'язнів вбито, заморено голодом, закатовано у режимних секретних таборах особливого призначення, „психушках“, виправно-трудовах таборах. У Гітлера, що скопіював структуру ленінсько-сталінських політизоляторів, було, як відомо, 28 концтаборів, у Сталіна — 162.

Розсекречені тепер документи в архіві громадських організацій (Київ, вул. Кутузова, 8) засвідчують, які підступні і жорстокі методи

ЖІНКИ!

ДОСИТЬ ОКУПАНТСЬКИХ ЗНУЩАНЬ
В УКРАЇНІ. ДОСИТЬ НАМ ДИВИТИСЯ НА
ЛОВЛЮ НАШИХ ДІТЕЙ, НА ІХНЮ СМЕРТЬ
НА ТОРТУРАХ. ГЕТЬ СТАЛІНСЬКІ ВАР-
ВАРСЬКІ ОБЛАВИ! СМЕРТЬ ЕНКАВЕДІВ-
СЬКИМ ЛЮДОЛОВАМ! У ЛАВАХ ОУН, УПА
НАШІ ДІТИ ВИБОРЮЮТЬ СОБІ І СВОЇМ
НАЩАДКАМ СПОКІЙНЕ ЗАВТРА
ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОС-
ТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА!!!

Галичанки — в'язні сталінських таборів. Тайшет, Воркута-Сейда, 1954 р.

Малина (Проданюк Параска; 1919, с. Космач Косівського р-ну - 2000?) — член ОУН, дружина керівника райпроводу Солідного. Трибуналом військ МВС Станіславської області 18 квітня 1953 засуджена на 25 років позбавлення волі

Ярослава Волощук (1923-16.06.1945) — учителька, член ОУН, відала архівом ОУН і УПА, загинула в с. Грохолині Богородчанського р-ну

Поварчук Юстина Дмитрівна (Наталка, Хвиля; 29.04.1918, Пнів — 09.08.1994) — учителька, референт пропаганди Станіславського окружного проводу ОУН в 1944-1946 роках. Засуджена 13 червня 1946 р. на 10 років позбавлення волі та 3 років пораження в правах

Ірина Лепканюк (Хмара, Леся; 1924, с. Старий Косів Косівського р-ну - 03.08.1947, с. Нижній Вербіж Коломийського р-ну) — референт пропаганди Коломийського окружного проводу ОУН (з 1947). Член ОУН з 1942 р. Посмертно нагороджена Постановою Української Головної Визвольної Ради від 23 серпня 1948 р. Срібним Хрестом Заслуги

дитов, прекрасно знаючих поведінку бандитов й сеть оуновского подполья; эти боевки действуют в порядке реализации агентурных данных. Таких боевок организовано в области 46, из них работает хорошо — 6. Этими боевками убито 21 человек крупных работников ОУН, 263 человек взяли живьем...».

У звітах повідомлялося і про розстріли, побиття, пограбування працівниками НКДБ і МВС невинних громадян. Так, 14 листопада 1944 р. у с. Русові був розстріляний І. Луцик, син якого загинув на фронті. А 7 січня 1945 р. в с. Стецевій п'яний старшина райвійськкомату Алейніков застрелив 55-літню жінку, матір двох синів-червоногвардійців.

За перший квартал 1948 р. зафіксовано 13 випадків порушення радянського законодавства працівниками МДБ та 15 випадків — працівниками МВС. 5 грудня 1947 р. у с. Голині 6 солдатів із загону лейтенанта МДБ Курінця згвалтували двох дівчат, а сам лейтенант заарештував невинну жінку, яку теж згвалтував та пограбував її майно. Подібних фактів на основі згаданих звітів можна навести безліч. У каральних органах працювали малоосвічені грубіяни і навіть злочинці, які безкарно порушували законність і по-звірячому поводитися з місцевим населенням.

Починаючи з 1944 р. до 1 квітня 1948 р. військовий трибунал Станіслав-

Курінний Назар Данилюк — Перебийніс (зліва) та Іван Максим'юк (Іваненко).

Могила Романа Вінчюка 1920-1995 рр.

ської області засудив як «изменников Родины» 1167 чол., в основному членів ОУН-УПА, та було депортовано 5072 сім'ї (ЦДА-ГО, ф. 1, оп. 23, спр. 5041, арк. 73).

Отже, наведені далеко не повні факти засвідчують, що комуністичний режим на Україні здійснив такі основні злочини:

1. Агресія проти Української Народної Республіки та масові розстріли українців у 1918-1924 роках.
2. Насильницьке придушення селянських повстань на Східній Україні.
3. Організація голоду в 1921-1922 роках.
4. Створення нової Російської імперії.
5. Насильницьке запровадження колективізації. Винищення селян України.
6. Ліквідація Української Автокефальної Православної Церкви, фізичне знищення духовенства, руйнування церков, насильницьке впровадження атеїзму.
7. Штучний голод в Україні у 1932-1933 роках.
8. Масові розстріли української інтелігенції в 30-х роках.
9. Масове і цілеспрямоване нищення пам'яток історії та культури, фальсифікація історії України.
10. Заборона народних звичаїв та обрядів.

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!
ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ РАД - ЦЕ
БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЗАСІБ ДЛЯ БІЛЬШОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.
НАРОДЕ! НЕ ЙДИ ДО ГОЛОСУВАННЯ!
НЕ ДОПОМАГАЙ МАНІФЕСТУВАТИ БІЛЬШО-
ВИЦЬКУ РУЇНИЦЬКУ ПОЛІТИКУ НА УКРАЇ-
НІ! ГЕТЬ З ВИБОРАМИ! ГЕТЬ ЗІ СТАЛІ-
НОМ І БІЛЬШОВИЦЬКОЮ БАНДОЮ!
ХАЙ ЖИВЕ ВІЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
НАРОД У СВОЇЙ ВІЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ!**

*Присягу складає
Д. Білінчук (Хмара),
приймає Юліан Матвійів
(Недобитий)*

*Дмитро Білінчук (1919-
1953), сотенний УПА*

*Сталь (Василь Савчак; 1921, с. Ямниця
- 20.10.1950) - провідник Буковинського
окружного проводу ОУН і, можливо,
Базь (Василь Кузів; (1927-1981) із с.
Камінного, охоронець курінного Хмари
(Петра Мельника - з цигаркою). 1949 р.*

*Галина (Калина Лукань; 1925, с.
Кобаки - 1950) - секретар районного
проводу ОУН Косівщини, загинула в
бою з більшовиками.*

Обід повстанців на румунській території. Третій зліва — Іван Мельник (Залізник), четвертий — Дмитро Білінчук (Хмара), п'ятий — курінний Петро Мельник (Хмара)

Перебийніс (Назарій Данилюк; 1910-31.10.1951) — курінний УПА, референт пропаганди Коломийського окружного проводу ОУН (сидить третій зліва) з групою повстанців і підпільників

11. Масові вбивства в'язнів, депортації населення Західної України в 1939-41 рр.

12. Розв'язання і провадження війни в Західній Україні в 1939-1952 роках.

13. Створення винищувальних батальйонів та боївок псевдо УПА для масового вбивства жителів Західної України в 1939-1952 роках.

14. Насильницька ліквідація Української Греко-Католицької Церкви, переслідування і вбивства священників і віруючих.

15. Репресії та масові депортації українців, кримських татар.

Повстанці в Карпатах. Перший — Сибіряк (Василь Білінчук; 1929-28.05.1952, с. Жаб'є) — охоронець надрайонного проводу ОУН (несе ведмедя)

Концтабір Половинка, Урал.

16. Голодомор 1946-1947 років.

17. Впровадження на Україні політики русифікації та дискримінації корінного населення і малих національних груп.

18. Насильницьке впровадження комуністичної лжеідеології.

19. Переслідування жителів України за вільнодумство.

20. Катастрофа 1986 року на Чорнобильській АЕС, приховування даних про неї.

21. Розв'язання імперіалістичних воєн у країнах Європи, Азії, Африки, в результаті яких за-

ПЕРЕЗАХОРОНЕННЯ ЖЕРТВ СТАЛІНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ НА ГАЛИЧ-ГОРИ. 1990 РІК.

гинули тисячі українських юнаків.

22. Підтримка диктаторських прокомуністичних режимів шляхом так званої допомоги братнім країнам, яка обходила українському народові в сотні мільярдів карбованців.

23. Повний розвал економіки України.

24. Організація боротьби проти Української суверенної соборної держави.

25. Намагання створити новітню імперію.

Отже, вибірково наведені факти засвідчують, що комуністичний режим в Україні здійснив злочинний геноцид і настав найвищий час його засудити і винних притягнути до відповідальності.

Література:

- Андрусак М. Командири відділів 21-го Коломийського тактичного відтинку УПА „Гуцульщина“. 2005 р.
- Арсенич П. Привіт УПА! [Листи учительки Валентини Сіренко] //Новий час. – 1994. – 11 черв.
- Арсенич П. Анатомія сталінського терору //Вперед. – 1989. – 14 жовт.
- Арсенич П. Ви жертвою впали: [Про репресії галичан] //Жовтень. – 1989. – № 5.
- Арсенич П. Доля галицьких борців //Тези обл. іст.-краєзн. наук. конф. – Івано-Франківськ, 1989. – С. 16-17.
- Арсенич П. Жертви сталінізму //Наше слово. Варшава, 1982. – 24 верес.
- Арсенич П. Життя як спалах. Хронологія репресій української інтелігенції //Галичина. – 1995. – 9 груд.
- Арсенич П. „Истребительные батальоны“ на Галичині. Документи свідчать //На грані двох світів. – 1996. – 5 лип.
- Архів СБУ по Івано-Франківській області. – Спр.14694 П, 28613, 9165 П (Н.Хоржевського), 10660 П (І.Карачевської), 28613 (Пригородського), 1058 П (Н.Білобрам), 28847 (М.Сеньківа).
- Бурнашов Г. Дем'янові Лази. — Івано-Франківськ. — 2000.
- Гандзюк Р. Розстріляне село. — Івано-Франківськ: Сіверсія, 2004.
- Державний архів громадських організацій України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1639. – Арк. 1-31, 163-245.; Спр. – 2966. – Арк.8-67.; Спр. – 5042. – Арк.1-58.
- Дума З. Жертви Дем'янового Лазу //Агро. – 1990. – 10 лют.
- Київ. Жертви репресій Т.1. — Київ, 1997.
- Крайківський О. Визволителі. – Дрогобич, 1998
- Круцик Р. Анатомія злочинів //За незалежність. – 1993. – 13 берез.
- Круцик Р. Дем'янів Лаз. Хроніка злочинів //Галичина. – 1991 лютий-березень.
- Крушельницька Л. Злочини Сандормоха стукотять у моє серце //За вільну Україну. – 1997. – 7 листоп.
- Левицький О. Непокараний злочин. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. – 136 с.
- Миронюк М. Криваві ужинки./НКВС в Курові //Новий час. – 1990. – 23 серп.
- Ніньовський В. Відлуння ленінського пекла. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2002.
- Петров В. Діячі української культури –жертви більшовицького терору.
- Реабілітовані історією. Івано-Франківська область (у п'яти томах). – Т.1.-Т.5. — Івано-Франківськ: Лілея – НВ. 2000-2003.
- Рубльов О., Чеченко Ю. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. – К, 1994.

Зміст

Злочини комуністичного режиму проти галичан (1920-1940 рр.).....	3
Кати і їх жертви	28
Написи на стінах камер.....	33
Ми юнаки України	41
Написи на в'язничних мисках (минашках) у Станіславській тюрмі	42
Члени ОУН, селяни зі Старих Кутів, засуджені військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 19.04.1941 р. до розстрілу	44
Члени ОУН, селяни зі Старих Кутів, засуджені військовим трибуналом 12-ї армії Київського ОВО 19.04.1941 р. на 10 років позбавлення волі	45
Члени ОУН із Тюдова, засуджені 19.04.1941 р.	45

Наукове видання

Арсенич Петро

ГАЛИЧАНИ – ЖЕРТВИ БІЛЬШОВИЦЬКОГО РЕЖИМУ

Літературні редактори — *Ольга Максимонько,
Галина Максимців*

Комп'ютерний набір — *Оксана Бєлих*

Комп'ютерна верстка *Надії Романишин*

© Видавництво „Нова Зоря“,

м. Івано-Франківськ, пл. А. Міцкевича, 5,

тел./факс (0342) 55-24-45; тел. (03422) 254-49; e-mail: nz@il.if.ua

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 402 від 04.04.2001 р.

Підписано до друку 03.02.2006. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Латинська. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 4,93. Ум. фарбовідб. 4,93.

Зам. № 94.

Віддруковано
м. Івано-Франківськ

НБ ПНУС

713365

Нова Зоря".
л. (03422) 2-54-49